

L'ESTAT DE LA **Qüestió**

La transició Escola-Treball

Fins a èpoques ben recents dins de les societats occidentals, l'accés al món laboral, condicions laborals al marge, es realitzava amb relativa facilitat. Actualment, però, el mercat de treball ha patit importants transformacions paral·leles al desenvolupament de les societats occidentals. La terciarització de l'economia, l'aparició d'empreses de serveis i de treball temporal, l'allargament de la joventut i de l'edat estudiantil, la introducció de conceptes poc definits com ara "formació continuada" o el life long learning, la transformació del sistema de valors, l'augment de la immigració com a conseqüència de la globalització neoliberal així com el cert prestigi social universitari de les darreres dècades han produït una estranya combinació que ens alguns casos ha mostrat la seva cara més negativa, com per exemple, tot allargant el procés de transició escola-treball.

És com a conseqüència de tot plegat, que des del Consell de la Joventut de Barcelona (CJB) creiem que cal entendre les dificultats que han sorgit a l'hora d'encadenar l'etapa "escola" i l'etapa "treball", dues etapes molt importants per al desenvolupament personal, i per tant, per a tot jove d'aquest país. En aquest sentit, podem parlar de diferents transicions, en funció de diferents variables, com ara l'estatus socioeconòmic familiar o bé el del nivell d'estudis assolit, qüestions que, d'altra banda, no podem entendre de forma separada.

Ara bé, tot i que no podem passar per alt les dificultats existents d'uns quants anys ençà a l'hora de donar sortida professional en unes condicions de qualitat als i les estudiants universitàries catalanes, en aquest Estat de la Qüestió ens volem centrar en aquells casos més problemàtics, és a dir, aquells que afecten a joves no universitaris, adolescents, que disposen d'una menor qualificació, un fet que sense cap mena de dubte esdevé un reproductor de desigualtats i un fre a la mobilitat social. De forma més concreta, ens referim a joves d'entre 14 i 20 anys d'edat.

Tot i així, cal també filar prim per les múltiples diferències existents en totes aquestes transicions, des de les persones que acudeixen a Programes de Garantia Social (PGS) fins a les que realitzen cursos de Formació Professional (FP). I posteriorment, a tots aquells serveis que es contempen des de diferents departaments per tal de facilitar la incorporació a la vida laboral. Així doncs, volem acotar aquesta reflexió i les corresponents demandes –amb les seves corresponents peculiaritats– a tota aquella activitat inclosa dins d'aquests paràmetres.

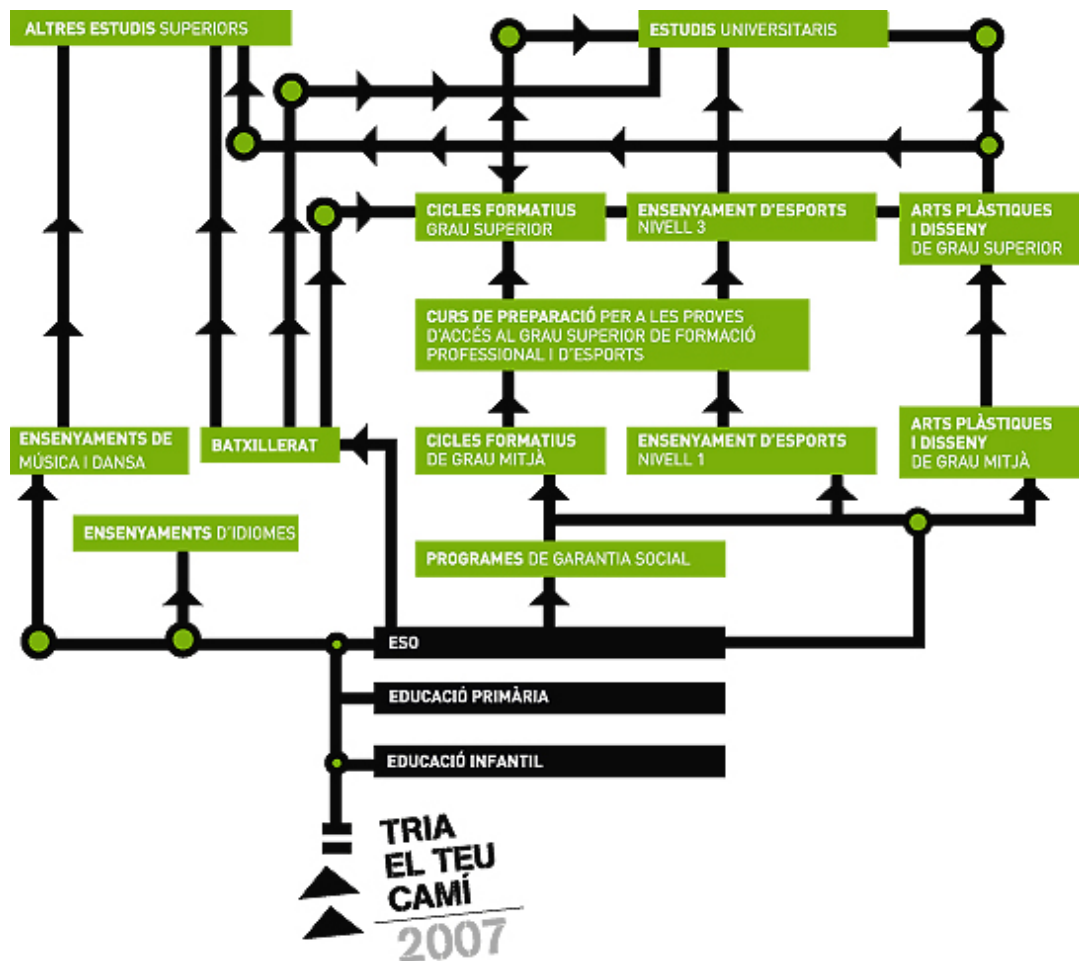
Breu repàs al sistema educatiu

L'actual estructura del sistema educatiu català, fortament condicionat per la normativa estatal i per les històriques i endèmiques reformes sofertes, contempla actualment un model comú i obligatori fins als 16 anys, edat en la que l'estudiant ja podria incorporar-se legalment al mercat de treball. Aquesta darrera etapa d'estudis comuns és la que s'anomena Educació Secundària Obligatòria (ESO), en la qual els alumnes reben una acreditació d'escolarització i, a més, si han assolit els objectius establerts, obtenen el títol de Graduat en Educació Secundària (equivalent a l'antic Graduat Escolar, si bé aquest es lliurava als 14 anys, al finalitzar la desapareguda EGB).

L'ESTAT DE LA Qüestió

Obtingut aquest reconeixement, els i les joves estudiants poden optar a diferents itineraris en el cas de voler continuar la seva formació: Prosseguir amb el batxillerat com a via d'accés als estudis universitaris o bé als cicles formatius de grau superior, passar als estudis d'ensenyament de música i dansa, idiomes, arts plàstiques o esports o bé cursar cicles formatius de grau mitjà. Cal dir que totes aquestes opcions deixen la porta oberta a accedir amb posterioritat a estudis superiors, si bé a través d'anar superant una sèrie de proves d'accés.

Itineraris educatius al finalitzar la ESO

Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Juny 2007

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

En el cas de no obtenir el Graduat en Educació Secundària, els i les joves poden seguir els anomenats Programes de Garantia Social (PGS). Aquests programes, de caràcter voluntari, es destinen a joves majors de 16 anys, amb dificultats en l'escolarització en no haver pogut superar l'ESO i que volen formar-se en un ofici o professió o bé reincorporar-se al sistema educatiu.

Dins dels PGS destaca l'anomenat Pla de Transició al Treball (PTT), anterior a la LOGSE. Aquest és un programa que es realitza entre els Departaments d'Educació i Treball amb la col·laboració dels ajuntaments o els consells comarcals en funció del territori. Al llarg de nou mesos, en aquest es proporciona a nois i noies recursos personals i professionals perquè puguin trobar feina i/o continuar la seva formació, a través de dues grans línies, totes elles tutoritzades individualment:

- Informació sobre el mercat de treball, la recerca de feina i el món de les professions.
- Orientació per tal que cada jove analitzi les capacitats, els interessos i els recursos propis, a fi de prendre decisions en relació amb el seu futur personal i laboral.

Posteriorment a aquesta formació, aquest pla contempla durant el següent any un procés d'acompanyament i assessorament en el procés de recerca activa de feina i d'incorporació al món laboral.

Si ens fixem en les dades de què disposem, facilitades pel Departament d'Educació, trobem que al llarg del curs 2005-06 hi hagué poc més de 5.000 nois i noies cursant aquests PGS repartits entre uns 500 centres diferents, unes xifres similars a les dels darrers anys si bé amb una progressiva tendència a la baixa, tot i els índexs de fracàs escolar que es contempen a l'ESO. Aquestes xifres contempen programes tant provinents del sector públic com del privat, amb predomini dels primers que representen vora el 60%.

Cal dir que a més a més d'aquests programes, també trobem altres propostes com ara les Escoles Taller o les Cases d'Ofici, destinades a aprendre la realització d'oficis per part de menors de 25 anys mitjançant la pràctica, o també, i ja a un altre nivell, els Cursos de Formació Ocupacional, destinats a millorar les capacitacions de treballadors i treballadores o a persones aturades.

A un altre nivell, i tal com mostra el gràfic, cal parlar dels cicles formatius, especialment dels que conformen el que anomenem Formació Professional, que són cursos d'orientació professional alhora que poden servir per a reincorporar-se als estudis superiors amb posterioritat.

La Formació Professional (FP) s'estructura en diferents cicles (anomenats cicles formatius de grau mitjà i de grau superior respectivament), ordenats pel que anomenem famílies professionals i que incorpora un seguit de continguts de caràcter acadèmic i d'altres de caràcter pràctic, sigui en empreses, en entitats o en institucions. Té per missió

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

oferir la capacitació per a l'exercici qualificat de diverses professions a més de comprendre l'organització i les característiques del sector corresponent. Cal destacar que el salt d'un a altre cicle dins de l'FP requereix un examen previ i la certificació del títol del cicle de grau mitjà, alhora que acostuma a anar acompanyat d'uns cursos de preparació que generalment es donen en una oferta privada

Actualment cataloguem fins a 22 grans cicles formatius, segons dades de la Generalitat de Catalunya, que contemplen diferents perfils professionals. Aquestes famílies són: Activitats agràries, Activitats físiques i esportives, Activitats maritimopesqueres, Administració, Arts gràfiques, Comerç i Màrqueting, Comunicació, Imatge i So, Edificació i Obra civil, Electricitat i Electrònica, Fabricació mecànica, Fusta i Moble, Hoteleria i Turisme, Imatge personal, Indústries alimentàries, Informàtica, Manteniment de vehicles autopropulsats, Manteniment i Serveis a la producció, Química, Sanitat, Serveis socioculturals i a la comunitat, Tèxtil, Confecció i Pell i Vidre i Ceràmica.

Respecte el nombre d'estudiants, tot i el poc ressò mediàtic que han tingut els cicles formatius respecte la formació universitària, cal dir que al llarg d'aquest curs 2006-2007, en funció de les dades del Departament d'Educació, contempla que existeixen unes 70.000 persones cursant-los a Catalunya, repartides en percentatges similars entre cicles de grau mitjà i cicles de grau superior.

Amb dades de l'any passat, trobem que un 70 % dels que havien finalitzat els estudis havien trobat feina, i que un 79 % d'aquestes persones treballaven en feines relacionades amb els estudis que havien fet. Aquestes dades representen una millora respecte les que publicà el 2003 el Consell de la Formació Professional de Barcelona, on s'apuntava que un 59 % dels titulats en FP estava treballant, un 31% restant seguia ampliant estudis i el 9 % restant cercava feina. Tot i així, cal destacar que d'aquests joves treballadors tant sols un 58 % ho feien en relació a les formacions seguides.

La inserció al mercat laboral

Més enllà dels coneixements obtinguts o en curs, tant pràctics com teòrics, trobem el procés d'incorporació al mercat de treball pròpiament dit, que acostuma a plantejar un seguit de dificultats que esdevenen comunes, sempre fixant-nos en una perspectiva juvenil. En aquesta tasca, no podem obviar el paper i la responsabilitat d'òrgans com ara els serveis públics de col·locació vinculats al Departament de Treball, com ara el Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC). Aquest servei, que disposa de diferents oficines de treball repartides arreu de la geografia, té per missió incorporar nous i noves treballadores a l'activitat professional, tant al sector públic com al privat, i en el seu defecte, proporcionar eines per tal de facilitar aquesta incorporació.

En el cas del consistori barceloní, l'Ajuntament compta amb l'innovador projecte de Barcelona Activa, que disposa de més de 80 programes diferents destinats a promoure la ocupació laboral des de diferents prismes on, sobretot, destaca el programa Porta 22, espai de noves ocupacions. Assessorament i orientació professional, difusió dels nous filons d'ocupació, foment i suport a la iniciativa emprenedora, línia específica de suport a la inserció dels col·lectius amb més riscos i dificultats (mares solteres, aturats

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

de llarga durada, immigrants, etc) o millora de l'ocupació són diverses de les qüestions que s'aborden en aquest espai, pel qual passaren unes 150.000 persones al llarg de l'any 2006. Tot i els esforços i reconeixements abocats en aquest projecte, el cert és que es planteja com una eina especialment interessant per a totes aquelles persones amb esperit emprenedor, coneixedores de les noves tecnologies, i amb claredat d'idees, però que per la seva concepció pot ser un fre per aquelles persones amb major risc d'exclusió social.

En tot cas, a nivell de l'Estat espanyol, des de fa més de deu anys la recerca d'ocupació ha anat transformant-se amb l'auge de les Empreses de Treball Temporal (ETT) i, en certa mesura, posteriorment amb les empreses de serveis integrals. Com tot sector liberalitzat, algunes veus apunten que aquest fet permet una major eficiència en l'assoliment d'una major ocupació que no pas si fos un servei de prestació pública, en tant que del bon funcionament de l'activitat empresarial en depèn la seva viabilitat. Desgraciadament, i en ple procés de desmantellament del sector públic, aquestes dinàmiques serveixen per entendre com s'ha preferit fer negoci (per exemple, reduir la despesa pública en aquesta activitat) abans que no pas donar una resposta adequada que ens acosti a la plena ocupació (invertir per disposar d'un servei públic de major qualitat, i conseqüentment, més efectiu, per no parlar de la qualitat de l'ocupació que promouen.

Ara bé, al marge de l'ètica d'aquestes empreses i del rendiment de les oficines de col·locació, trobem també els serveis d'orientació laboral, peces bàsiques que haurien de facilitar aquestes transicions cap al món laboral, i que es proporcionen des dels poders públics així com des d'altres agents socials, com ara les organitzacions sindicals. Aquests serveis, de diferents noms, pretenen solucionar i oferir eines a aquelles problemàtiques que consideren més punyents, per conèixer quines són les dificultats en les que es troba una persona jove en la recerca d'una feina.

De forma més concreta, existeix el programa municipal Pla Jove Formació-Ocupació, fet en col·laboració de diferents ens municipals com ara Barcelona Activa, la Regidoria de Joventut i l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB) i que realitza aquesta orientació, directament a la recerca de feina o a la formació laboral, i que té com a objectiu abordar aquells casos de joves que sols disposen dels estudis d'ESO.

De la teoria a la pràctica: Dificultats en la transició Escola- Treball. Un cop feta la panoràmica sobre els recursos existents, el cert és que sobre el paper existeixen mecanismes per facilitar la inserció laboral, i de forma més concreta, també per a col·lectius de risc, on s'inclouen els i les joves que tenen sols l'escolarització obligatòria. Ara bé, més enllà de disposar d'aquests recursos, cal que aquests funcionin com pertoca i que siguin una eina útil per a totes les persones que els requereixin. I més encara, cal tenir clar que els problemes d'aquestes transicions rau, en darrer terme, en el sistema educatiu.

En aquest sentit, cal entendre la crítica al dualisme educatiu existent a Catalunya, entre

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

la xarxa pública i la xarxa privada (progressivament concertada cal afegir). Evidentment, aquestes afirmacions sempre han estat qüestionades per part de les institucions, considerant que aquesta problemàtica és més complexa que no pas estudiar en un o altre centre. Tot i així, a l'hora de comparar indicadors, trobem com els centres públics presenten pitjors percentatges davant dels privats: Simptomàticament, observem com dades de l'any 2004 del Departament d'Educació parlen d'un 84% de graduats a l'acabar l'ESO a l'escola privada per un 64% de la pública

Així, es qüestiona la igualtat d'oportunitats en l'ensenyament, ja que es considera que s'encamina els nois i noies a uns o altres itineraris en funció de la renda familiar. En resum, la capacitat econòmica familiar condiona en major mesura cap a l'accés a una o altra branca educativa, i més encara, al fracàs escolar.

Certament, estem davant d'un debat complex, que va més enllà del tema que ens ocupa, però que d'altra banda no podem obviar si volem entendre el problema en la seva globalitat: El fracàs escolar, i conseqüentment, la mala incorporació al mercat de treball que se'n deriva frenen la mobilitat social, creen una societat de classes i ens allunyen de la cohesió social. L'existència de vora un 30% de fracàs escolar, entre joves que repeteixen anualment el darrer curs d'ESO o que la finalitzen sense superar-la és una dada que indueix a la preocupació, més encara quan informes com el PISA, de rellevància a nivell europeu, plantegen l'existència de problemes en l'aprenentatge dins del sistema educatiu estatal.

Així, les dades del fracàs escolar, ens indiquen on rauen bona part dels problemes del sistema educatiu, que agreuja la transició posterior al món laboral dels i les adolescents sense gaire reconeixement acadèmic. Més enllà, cal tenir present la poca fe per part de l'administració així com del propi mercat de treball en aquest procés, sense prendre en consideració els efectes d'aquesta desídia. Cal tenir clar que un mal funcionament d'aquestes transicions duu conseqüències directes envers la productivitat laboral, la qualitat de l'ocupació així com la qualitat de vida d'una societat.

La manca de recursos i la indefinició de la Formació Professional o ara la manca de suport als programes de garantia social encara agreujen més aquesta problemàtica, si bé és cert que sembla que la mentalitat comença a canviar progressivament. Per sort o per desgràcia, els nous rumbos de l'economia catalana dins d'un món globalitzat comencen a requerir un seguit de perfils professionals que fan que es demani una aposta ferma per aquestes sortides professionals. Simptomàticament, sembla que s'escolta a les empreses del sector més que no pas a la comunitat educativa.

Però tot i això, segueixen existint mancances alhora de redireccionar als i les joves als processos de recerca de feina, unes mancances que es detecten en diferents espais, tant pels mateixos joves com per qualsevol departament de recursos humans. A grans trets, aquestes problemàtiques són:

- Dificultats per reconèixer quina ocupació voldrien desenvolupar

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

- Dificultats en el coneixement i ús de les eines corresponents en la recerca de feina
- Desconeixement dels drets i deures dels i les treballadores.

Respecte la primera qüestió, els i les joves tenen dificultats per conèixer quines potencialitats laborals tenen en funció de la seva formació i aptituds personals, així com per a determinar quina feina els agradaria fer. En aquest sentit, la cerca d'ofertes de feina queda limitada a sectors molt concret, i difícilment es pensa en nous filons d'ocupació. La normalització de les borses de treball per internet, que evidentment té moltes potencialitats, ha agreujat aquesta qüestió, en tant que s'ofereixen per norma general un seguit de feines precàries, inestables i vinculades a les ETT. Evidentment, també cal destacar que internet ha suposat una important transformació de per si dels processos de recerca de feina.

Respecte la segona qüestió, els i les joves segueixen tenint mancances sobre com encarar el seguit de passos previs a aconseguir una feina. La configuració del currículum o d'una carta de presentació, la realització de proves de treball o les temudes entrevistes de feina són qüestions que plantegen dubtes en els processos de recerca de feina, especialment en tant que cal jugar uns o altres papers en funció de la feina que es persegueix. En tot cas, el cert és que aquests processos sovint tenen com a principal problemàtica l'actitud inquisidora dels departaments de selecció de personal, en els quals, aprofitant-se d'una posició de força envers la persona que opta a una plaça, i de la manca de regulació jurídica en aquesta qüestió, s'extralimiten en la seva feina. Més enllà, el fet de no superar processos de selecció de personal suposen per a la persona una progressiva aversió davant de noves entrevistes.

I respecte la tercera i darrera qüestió, el desconeixement general sobre drets i deures i sobre legislació laboral i social, esdevé una dificultat afegida per als i les treballadores, abans i tot d'accedir a una feina. Desgraciadament, aquest desconeixement implica assumir com a legals i vàlides una sèrie de situacions i condicions laborals que perpetuen els casos d'explotació laboral.

Així doncs, considerem imprescindible promoure un seguit de noves propostes que permetin assolir uns millors resultats a l'hora de parlar d'incorporació al mercat de treball, tant en termes quantitatius com, i no menys important, qualitatius.

Per tot plegat, des del Consell de la Joventut de Barcelona (CJB), que aplega més d'una vuitantena d'organitzacions juvenils barcelonines, demanem:

- Realitzar, a partir dels darrers cursos d'ESO, formacions per tal d'oferir informacions i recursos als nois i noies al voltant dels possibles itineraris ocupacionals, en col·laboració amb les organitzacions sindicals juvenils.

- Potenciar la Formació i Orientació Laboral (FOL) dels currículums escolars. És important que aquest curs sigui ofert per professorat especialitzat.

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

-Prestigiar els estudis de Formació Professional, en qualsevol dels seus cicles, com una eina més per al desenvolupament personal i col·lectiu.

-Realitzar campanyes informatives al voltant de la Formació Professional, tot presentant les diferents famílies professionals i promovent encara una major matriculació femenina en aquests estudis. Aquestes campanyes han d'evitar relacionar una o altra família professional amb un sexe concret.

-Revisar les vies d'accés als cicles formatius de grau mitjà, per tal de facilitar i incentivar l'accés a l'estudi.

-Doblar l'increment de places anuals en els cursos de Formació Professional (+ 3.075 aquest any), per tal d'assolir les 100.000 places previstes a tot Catalunya per l'any 2011.

-Diversificar l'increment de places ofertes en els cursos de Formació Professional en funció de les necessitats socials i no pas del cost econòmic. Així doncs, cal adequar de la forma més òptima possible l'oferta de cursos amb la demanda de matriculacions així com de futures contractacions.

-Potenciar, dins dels cursos de Formació Professional, els coneixements en matèria de llengua anglesa, l'ús de noves tecnologies, la gratuïtat dels llibres de text així com el sistema de beques i ajuts per a l'estudi, tal com contemplava l'Acord Estratègic per la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana.

-Promoure la formació continuada per a joves, adequada a les demandes del mercat i a les necessitats dels i les joves treballadores.

-Permetre la participació activa de l'associacionisme juvenil, a través del Consell de la Joventut de Barcelona (CJB) i de les organitzacions sindicals juvenils, a l'Observatori de la Formació Professional així com al Consell de la Formació Professional de Barcelona.

-Incentivar la realització de pràctiques a les empreses per part de gent jove amb discapacitat que estudiï cicles formatius o formació ocupacional, tot compensant, si s'escau, les despeses d'adaptació a l'espai on es desenvolupin.

-Estendre els punts del Servei d'Assessorament Acadèmic i Professional a tots els districtes de la ciutat (actualment presents en tres districtes).

-Potenciar els Centres de Recursos Pedagògics de Barcelona, per tal d'aprofitar les potencialitats de les noves tecnologies per a la formació del professorat alhora de afrontar els reptes del sistema educatiu i les seves demandes socials.

-Potenciar i dotar de contingut les oficines públiques de col·locació del SOC. Cal que aquestes esdevinguin oficines de barri, tot acomplint una tasca de proximitat, alhora que disposin de tutories personalitzades. De la mateixa manera, és important realitzar millores tecnològiques en aquests espais.